

СИТОВСКА Л. В. Подготовка будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины (терминологическая база).

В статье проанализированы основные понятия, которые характеризуют подготовку будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины. Анализ научно-педагогической литературы, проведенный автором, свидетельствует об отсутствии единого подхода к пониманию понятия “профессиональная деятельность”. Понятие “юрист” является центральным, фундаментальным в понятийной системе подготовки юристов к профессиональной деятельности. Существуют разные определения понятия “пенитенциарная система”. Представители каждого из направлений отстаивают свои позиции и сосредотачиваются на исследовании пенитенциарной системы именно через свое виденье этого процесса. Уточнено теоретическое содержание понятия “подготовка будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины”.

Ключевые слова: подготовка будущих юристов, профессиональная деятельность, пенитенциарная система.

SITOVSKA L. Training of future lawyers to the professional activity in the penitentiary system of Ukraine (terminology base).

The article deals with the main concepts that characterize the training of future lawyers to the professional activity in the penitentiary system of Ukraine. The analysis of scientifically-pedagogical literature, conducted by an author, testifies to absence of the only going near understanding of concept “professional activity”. Concept a “lawyer” is central, fundamental in the concept system training of future lawyers to the professional activity. There are different determinations of concept scientific “penitentiary system”. The representatives of each of directions defend the positions and concentrated on research of penitentiary system exactly through the vision of this process. Theoretical maintenance of concept “training of future lawyers to the professional activity in the penitentiary system of Ukraine”.

Keywords: training of future lawyers, professional activity, penitentiary system.

УДК 378.637

**Скрипниченко В. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА СТУДЕНТІВ У МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття розкриває особливості інструментального виконавства майбутніх учителів музики у процесі практичної музично-педагогічної діяльності. Визначені особливості цього процесу як на індивідуальних інструментальних заняттях, так і у колективному музикуванні. Теоретико-методичний аналіз інструментальної підготовки студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів базується на музикознавчих, музично-педагогічних та психолого-типологічних підходах до цього феномена. Підкреслено, що специфічною особливістю інструментальної підготовки майбутніх учителів музики до продуктивної роботи є досягнення ними єдності емоційного і раціонального, що є характерною вимогою для музичного навчання загалом. Розглянуто особливості інструментальної

підготовки студентів до практичної діяльності з учнями на прикладі керівництва навчальним оркестровим колективом.

Ключові слова: *майбутні вчителі музики, інструментальна підготовка, музично-педагогічний профіль, специфіка, творчість, фахове навчання, навчальний оркестровий колектив.*

Невід'ємною частиною духовного життя народу є музично-естетичне мистецтво, яке знаходить відображення в кращих інструментальних, оркестрових та вокально-хорових творах. Адже проблема творчого розвитку особистості засобами музичного мистецтва завжди була і залишається актуальною. Особливого значення набуває ця проблема у зв'язку з колективним музикуванням студентів інститутів мистецтв, яке базується на їхній інструментальній підготовці.

Мета статті полягає у розкритті особливостей інструментальної підготовки майбутніх учителів музики до практичної творчої діяльності з учнями на прикладі керівництва навчальним оркестровим колективом.

У науково-методичних дослідженнях висвітлюються різні аспекти підготовки вчителя музики до практичної діяльності: культурологічний (І. Зязюн, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова); аксіологічний (О. Олексюк, Г. Падалка, В. Петрушин); акмеологічний (Н. Кузьміна, Н. Гузій, В. Іщенко); дидактичний (Л. Арчажникова, О. Ростовський, В. Шульгіна) та ін. Останніми роками виконано цілий ряд досліджень, котрі розглядають педагогічні основи формування окремих професійно важливих якостей майбутнього вчителя музики, розкривають специфіку підготовки до продуктивної діяльності (Е. Абдуллін, А. Болгарський, В. Дряпіка, Г. Падалка, Л. Рапацька, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.).

Проблемі інструментальної підготовки майбутнього вчителя музики присвячені науково-методичні дослідження таких авторів, як: Л. Арчажникова, І. Мостова, В. Муцмахер, Г. Ніколаї, Г. Падалка, Ю. Цагареллі, Т. Юник та ін. Аналіз літератури щодо колективного музикування (А. Ільченко, А. Карпун, В. Лабунець, В. Лапченко, В. Лебедев, Т. Тютюникова та ін.) надав можливість констатувати інтерес науковців до проблеми його організації та управління, а також творчого розвитку студентів у процесі інструментальної підготовки.

Найважливішим вихідним принципом аналізу індивідуальної творчості є визначення факту наявності в кожному виді діяльності її елементів. Здатність до творчості ще не означає спроможності творити. Ніщо так не заважає людині у процесі творчої діяльності, як зневіра у власних силах. Особистість має потужні творчі можливості, але ці можливості є потенційними. Досягти певних творчих результатів особистість може лише завдяки напруженій праці та величезній волі [5, с. 215].

Продуктивна творча діяльність особистості пов'язана з умінням та бажанням перебудувати індивідуальний спосіб та стиль мислення. В

індивідуальній творчості великого значення набуває мотиваційна сфера особистості, котра виступає одним із найважливіших компонентів її творчого потенціалу. Мотиваційна сфера підлягає фіксації, вивченню та регулюванню, що дає змогу управляти процесом індивідуальної творчості.

Специфіка педагогічного підходу до цієї проблеми включає наступний понятійний ряд: суб'єкти освітньої діяльності, їхня зміна в освітньому процесі, педагогічний процес та його технологія. Вона полягає, зокрема, у тім, що період перебування у вузі приходить на завершення процесу дорослішання не тільки у фізіологічному і юридичному, але й у психологічному змістах. Якщо врахувати, що дорослість – це ступінь усвідомленості дій, то педагогічний вплив, спрямований на те, щоб студенти до автоматизму опанували технологію усвідомленої дії, послідовно відповідаючи на питання: “для чого?” (ціль), “що?” (зміст), як? (метод) у їхній єдності й цілісності. Гармонізація цих понять забезпечується розумінням рівної їх значимості у процесі усвідомлення. У конкретній педагогічній практиці це надасть можливість вирішити основні проблеми сучасної вищої освіти – гуманізації культури [5]. Їхнє недостатнє пророблення загально визнане і виявляється в щоденних справах сучасного фахівця. Порушена надмірною соціалізацією внутрішня гармонія в структурі суб'єкта як єдності індивіда (“біо”) – особистості (“соціо”) – людини (“дух”) продовжує закріплюватися вже існуючими моделями. Гуманізація в числі сучасних проблем освіти займає одне з перших місць, що підтверджує невідповідність існуючого уявлення про суб'єкта освіти та цілісності навколишнього світу (Природа, Соціум, Дух).

Технологізація освітніх процесів та їх гуманізація повинні перебувати у постійній взаємодії. Широта проблеми, її значимість ставить перед педагогічною наукою завдання розробити такі моделі й технології, котрі надади б змогу педагогічній практиці розв'язати проблему гуманізації – опанувати нові норми й способи педагогічної діяльності загалом та ефективного керівництва навчальними колективами зокрема.

Психолого-педагогічна наука наголошує на необхідності всебічного розвитку особистості вчителя, його професійно-педагогічних якостей та музично-виконавських здібностей. Цей процес радикально змінює сутність необхідного набору якісних характеристик учителя, їх діагностування, вимагає створення відповідних організаційних форм й методів формування виконавської майстерності майбутнього фахівця. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває надання фаховим знанням особистісного характеру, формування позитивного “Я–образу”.

У психолого-педагогічній та мистецтвознавчій літературі найпоширенішим є визначення майстерності як цілого комплексу особистісно-психологічних та професійно-педагогічних якостей та

властивостей особистості, здатної забезпечувати високий рівень фахової діяльності. Майстерність є спрямованістю особистості на активний всебічний розвиток, це вміння передбачити та спрогнозувати точний результат, скерований на реалізацію у процесі практичної діяльності [2, с. 101].

Досягнення єдності емоційного і раціонального є, безперечно, характерною вимогою для всіх предметів. Однак художні емоції мають зовсім іншу сутність та значення. Вони, за справедливим визначенням О. Рудницької, відрізняються своєю безкорисливістю, катарсичністю, естетичністю, духовністю, завдяки чому мистецтво здійснює свої функції розвитку особистості – стає носієм і каталізатором високої людської духовності.

Слід зазначити, що рівень емоційного ставлення до музики, глибина співпереживання оркестрантів значною мірою залежать від якості роботи диригента, пов'язаної з вивченням музичного твору, її спрямованістю на відображення емоційно-чуттєвої сфери. Творча активність суб'єкта виявляється лише на основі глибокого і всебічного вивчення об'єкта. Тому максимальна об'єктивність (максимальне осягнення об'єкта, що відтворюється) завжди веде до максимальної суб'єктивності, виявлення творчого потенціалу суб'єкта.

Визначення основних характеристик сучасного виконавського стилю є одним з основних завдань виконавської діяльності. Серед загальноновизнаних найчастіше зустрічаються такі стилістичні характеристики: стриманість емоцій (приглушеність почуттів), самовиявлення, інтелектуальність, об'єктивність інтерпретації, психологічна заглибленість, динамізм, гранична чіткість, вірність аксіологічним особливостям твору, скрупульозна точність, лаконізм як засіб збагачення основних виражальних засобів. У процесі виконавської діяльності необхідно враховувати: музичну драматургію твору, його симфонізм; виявити конструкції музичної форми твору як процесу; інтонаційність фразування; філософську заглибленість твору та музичний підтекст. Особливої ваги у процесі виконання музичного твору набуває режисерський підхід до його трактування, імпровізаційність виконавства як творчого процесу, простота, природність та правдивість викладу музичного матеріалу [1, с. 82].

Таким чином, музичне виконавство як самостійний вид художньо-творчої діяльності переважно має такі аспекти: повноцінне сприйняття; ідейно-образну інтерпретацію; техніку виконання.

В оркестровому колективі авторитет керівника є організуючим фактором, концентруючи усі достоїнства керівника. Так, Л. Арчажникова, підкреслює, що найчастіше головну роль у досягненні відповідних творчих успіхів колективу відіграє яскравість особистості керівника, його запал,

культура та ерудиція, артистизм і захопленість, уміння використовувати під час роботи різноманітні художні інтереси, доброзичливе ставлення до дітей та вміння захоплювати їх своїм емоційним станом [2, с. 89].

Активна участь студентів у діяльності навчального оркестрового колективу є запорукою їхньої успішної інструментальної підготовки, адже завдяки диригенту на цих заняттях відбувається осмислення кожної музичної фрази, частини художнього твору, в результаті чого на іншому, більш високому емоційному рівні розвивається їх образне мислення. Виконуючи свою партію в оркестрі, учасник ніби сам стає центром художнього процесу. У такому разі твір не розчиняється у почуттях та емоціях, а зберігає свою структуру не в абстрактному, а конкретному смислі, тобто стає ідейним естетичним явищем.

Смисл існування навчального оркестру полягає в тому, що він є центром творчого розвитку кожної особистості, що проявляється в практичній діяльності. У вітчизняній літературі творча діяльність визначається як діяльність із створення культурних цінностей. Тому, спираючись на теорію творчості й творчої діяльності, доречно зазначити, саме цей аспект змінює характер діяльності оркестрового колективу.

Доцільно зазначити, що науковці виділяють декілька аспектів діяльності навчального оркестру, серед яких: виконавський, інтерпретаційний, виховний і соціокультурний. У процесі виконавської діяльності студенти вдосконалюють навички гри на інструменті, свою технічну майстерність в єдиному колективному музикуванні, оскільки навчальний оркестр є важливим центром виконавства. Кожен студент, включений до певної специфічної інструментальної групи у складі оркестру за своєю функціональною спрямованістю, стає активним учасником колективу. Набуття необхідних знань під час репетиційних занять з демонстрацією кінцевих результатів на концертних виступах забезпечує виховання у студентів почуття колективізму, свідомого ставлення до виконавської діяльності.

На думку О. Олексюк [4], в роботі над музичним твором в оркестрі доцільно виділяти елементи системи, які спрацьовують у певній логічній послідовності. Такими елементами є: попереднє ознайомлення з музичним твором; індивідуально-групове вивчення нотного тексту; досягнення ансамблевої гри, а також високого рівня художності оркестрового звучання; створення цілісного художнього образу. Роботу над музичним твором вона виділяє як систему, в якій кожен елемент може виконувати визначальну роль, досить самостійної малої підсистеми, яка, у свою чергу, також складається з певної кількості елементів.

Такий вдумливий підхід запобігає труднощам, які можуть виникати під час опрацювання музичного твору. Ретельний аналіз музичного твору дає

змогу синтезувати всі елементи, трансформувати їх у художній образ, який складається у свідомості диригента, що потребує попередньої роботи над партитурою. Така підготовча робота керівника колективу спрямовує та активізує художній задум під час репетиційного процесу. Найважливішими принципами його є: вивчення певного твору та творчості композитора в історичному аспекті; встановлення темпо-ритмічної структури та вибір схеми диригування; визначення тонального плану твору; аналіз головних та побічних партій; визначення кількісного і якісного складу учасників оркестру; загальний аналіз труднощів оркестрових партій.

Зокрема, потрібно враховувати можливі труднощі, які можуть виникати під час розучування твору з оркестром, передбачити шляхи подолання складних ситуацій. До останніх, наприклад, можна віднести технічні пасажі, аплікатурні труднощі, окремі деталі, пов'язані з ансамблевим звучанням тощо.

У процесі колективної виконавської діяльності в учасників оркестру виявляються якості, які не завжди розкриваються в індивідуальній роботі: це, насамперед, свобода виконавства, подолання комплексу страху перед сценою тощо. Оркестровий колектив може дати початковий імпульс для творчої самостійності, підготувати свідомість учня до концертної виконавської діяльності.

Сутність інтерпретаційного процесу полягає в осягненні та творчому відтворенні твору, відповідно стилю й епохи його створення. Інтерпретаційне виконання музики – це її творче відтворення у виконуваному творі, але вже крізь призму свідомості виконавця і його рефлексивного усвідомлення, що має духовну цінність, оскільки у цьому процесі твір набув свідомого і цілеспрямованого характеру (виконавець інтерпретує відповідно до його поглядів, ідеалів, виконавського стилю й особистісних уявлень).

Творча інтерпретація як особливий вид діяльності навчального оркестрового колективу також створює нове, оригінальне, унікальне виконання музичних творів. Навчальний оркестр є базою для більшості нових оригінальних ідей і знахідок. Його темброве різнобарв'я, виразність голосів породжує цікаві образи, яскравість авторського письма, що дає змогу створити нові сюжети, картини. Завдяки грамотному виконанню музичних творів творчий процес досягає високого рівня.

Студентський оркестр під керівництвом диригента представляє єдиний виконавський колектив. Творча інтерпретація, яка є похідною, безпосередньо спирається на технічні можливості його учасників. Результати виконавської діяльності навчального оркестру можна порівняти до високих досягнень у творчості. Проте це є винятком, а не правилом, тому що еталон виконання музики пов'язаний із

професіоналізмом керівника оркестрового колективу й навченістю його окремих виконавців. Певні навчальні оркестри здатні виконувати вищезазначену функцію, якщо вони досягають високого рівня виконання музичних творів.

У висновках доцільно зазначити, що інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музики є однією з основних у їх практичній діяльності. Адже теоретико-методичний аналіз інструментальної підготовки студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів базується на музикознавчих, музично-педагогічних та психолого-типологічних підходах до цього виду музичного навчання. Специфічною особливістю інструментальної підготовки майбутніх учителів музики доцільно визначити досягнення ними єдності емоційного і раціонального, що є характерною вимогою для музичного навчання загалом. Особливості інструментальної підготовки студентів до практичної діяльності з учнями доречно розглядати на прикладі керівництва навчальним оркестровим колективом.

Використана література:

1. Абдуллин Э. Б. Методологической анализ проблем музыкальной педагогики в системе вузовского образования / Едуард Борисович Абдуллин. – М. : Прометей (МГПУ), 1990. – 188 с.
2. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки: книга для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
3. Муцмахер В. И. Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки / В. И. Муцмахер. – М. : МГПИ, 1988. – 62 с.
4. Олексюк О. М. Методика викладання гри на народних інструментах / О. М. Олексюк. – К. : ДАККіМ, 2004. – 135 с.
5. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки : колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. – Вид. друге, доповн. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 377 с.

СКРИПНИЧЕНКО В. И. Особенности инструментального исполнительства студентов в музыкально-педагогической деятельности.

Статья раскрывает особенности инструментального исполнительства будущих учителей музыки в процессе практической музыкально-педагогической деятельности. Определены особенности этого процесса как на индивидуальных инструментальных занятиях, так и в коллективном музицировании. Теоретико-методический анализ инструментальной подготовки студентов институтов искусств и музыкально-педагогических факультетов педагогически университетов базируется на искусствоведческих, музыкально-педагогических и психолого-типологических подходах к этому феномену. Подчеркнуто, что специфической особенностью инструментальной подготовки будущих учителей музыки к продуктивной работе являются достижения единства эмоционального и рационального, что, в общем, является характерной особенностью для музыкального обучения. Рассмотрены особенности инструментальной подготовки студентов к практической деятельности с учащимися на примере руководства учебным оркестровым коллективом.

Ключевые слова: *будущие учителя музыки, инструментальная подготовка, музыкально-педагогический профиль, специфика, творчество, профессиональное обучение, учебный оркестровый коллектив.*

SKRYPNYCHENKO V. I. Features of the instrumental carrying out of students are in musical pedagogical activity.

The article reveals the features of instrumental performance of future music teachers in the practice music and educational activities. The features of this process as the individual instrumental lessons and in collective music-making. Theoretical and methodological analysis of preparation of students of institutions of arts, music and teaching faculties of pedagogical universities based on musicological, music educational, psychological and typological approaches to this phenomenon. It is emphasized that the specific feature of musical training future teachers to be productive is to achieve unity of their emotional and rational, which is a typical requirement for music education in general. The features of preparation of students for practice with the students the example of leadership training orchestral group.

Keywords: *future music teachers, musical training, musical and pedagogical profile, specificity, art, special education, educational orchestral group.*

УДК 37.091.312:008

Стешенко Б. В.
Державний вищий навчальний заклад
“Донбаський державний педагогічний університет”

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СТАДІЯМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ І ЕТАПАМИ РОЗВИТКУ КОЛЕКТИВА

У статті розглянуто співвідношення стадій розвитку організаційної культури та етапів розвитку педагогічного колективу, що дало можливість виявити ряд невідповідностей між ними. Внесені уточнення в систему взаємозв'язку розвитку організаційної культури і розвитку колективу, що стане основою подальшої розробки технології повного активізування організаційної культури в педагогічному колективі.

Ключові слова: *культура, колектив, взаємозв'язок, процес, організація.*

На сьогодні у сфері науково-педагогічної думки успішно конкурують три концепції організаційної культури. Перша ґрунтується на ідеї того, що організаційна культура є продуктом життєдіяльності колективу. Ця концепція успішно репрезентована у поглядах А. Макаренка на стадії розвитку колективу. Друга концепція має за висхідну ідею, що колектив є продуктом організаційної культури. Ця концепція реалізується в межах досліджень корпоративної культури й корпоративної етики. З останніх досліджень в цьому напрямі на увагу заслуговують роботи І. Гондюла, які присвячені вивченню особливостей корпоративної культури загальноосвітнього навчального закладу. Третя концепція ґрунтується на тому, що організаційна культура є внутрішнім фактором процесу розвитку колективу. Основні положення цієї концепції успішно розробляв Ф. Хміль [8].

Значення організаційної культури для забезпечення